

PREDGOVOR

Govori za sva vremena

Od prvog biskupa koji stoluje u Đakovu, dominikanca Ponse, do današnjih dana, jedna od važnih osobina čelnih ljudi naše (nad)biskupije jest sklonost knjizi i književnom radu. Prema nekim predajama, sam đakovački ili bosanski biskup Ponsa (prvi koji stoluje u Đakovu) zagonetni je Anonymus, autor slavne *Geste hungarorum*, prve mađarske povijesti, a brojne su i zapažene knjige, u različitim područjima, objavili i biskupi Ivan Tonko Mrnavić, Pavao Posilović, Ladislav Sörenzy, Josip Juraj Strossmayer, Stjepan Bäuerlain, Marin Srakić...

Često je književna djelatnost tih biskupa zasjenjena njihovim postignućima na drugim područjima, pa je tako i s mons. dr. Marinom Srakićem, prvim đakovačko-osječkim nadbiskupom, već sada, bez ikakve sumnje, jednim od najvećih biskupa koji su stolovali u Đakovu (prvi je đakovačko-osječki nadbiskup i prvi metropolit Slavonske crkvene pokrajine, prvi predsjednik HBK koji nije iz Zagreba, prvi đakovački biskup koji je primio u svojoj biskupiji Svetoga Oca, pokrenuo i dovršio 2. biskupijsku sinodu, sagradio velebnu zgradu Knjižnice i arhiva, obnovio i sagradio niz crkvenih objekata diljem (nad)biskupije, uzdignuo đakovačku Teologiju na rang Katoličkog bogoslovnog fakulteta, itd.)

Po izlasku knjige *Bibliografija knjiga, brošura i muzikalija svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije (1527. – 1981.)*¹, koja je svratila pozornost na manje poznatu dimenziju² tada još svećenika i profesora Marina Srakića,

¹ Marin SRAKIĆ, *Bibliografija knjiga, brošura i muzikalija svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije (1527. – 1981.)*, Đakovo, 1982.

² Jedno od pitanja koje sam postavio u sklopu božićnog razgovora 2006. s (tada) đakovačkim i srijemskim biskupom mons. dr. Marinom Srakićem, odnosilo se na njegov književni, odnosno bibliografski rad. Nadbiskup Srakić tada je u odgovoru najavio skori izlazak dopunjenog izdanja ove kapitalne knjige: »Mnogima nije poznato da ja imam neobičan hobi: bibliotekarstvo. Godinama sam bio bibliotekar naših središnjih biskupijskih biblioteka i uređivao ih. Rekao bih, gotovo do imenovanja za biskupa. Uređujući biblioteke i slažući knjige (a pomalo istražujući povijest Bisku-

Adalbert Rebić napisao je o toj knjizi, za današnje proučavanje nadbiskupova rada, zanimljiv i znakovit osvrt.³ Hvali autora i ističe vrijednost knjige, ali kritizira tadašnje hrvatsko svećenstvo koje bi trebalo nešto naučiti upravo iz podataka koji su izneseni u knjizi: »(...) to pokazuje koliko su se svećenici u prošlosti bavili knjigom i koliko su upravo knjigom promicali Radosnu vijest u našem narodu. Ozbiljna opomena našem suvremenom svećenstvu koje kao da u tome – ne želimo iznositi razloge – danas posustaje ili je već u pretežnom dijelu sasvim posustalo!«

Očito je ova skromno opremljena, ciklostilna knjiga imala veću vrijednost nego je to ukazivao njen izgled, naklada i skromna oprema: ona je svjedočila o svijetloj i važnoj tradiciji te nadahnjivala svećenstvo u kriznom vremenu da bude na razini svojih prethodnika, ako već nisu (tada i u okolnostima onoga sustava) bili u stanju nadmašiti ih. Bilo je čak, kako navodi Rebić, onih koji su smatrali »da je izdavačka djelatnost na crkvenom području ili nepotrebna ili čak štetna pa zagovaraju načelo da nam je dosta jedan časopis ili jedna knjiga (katekizam)«.

Razumijevajući ove Rebićeve navode, bibliografska djelatnost đakovačkog nadbiskupa dr. Marina Srakića, iako naizgled »suhoparna«, »knjiška«, kako često označavamo rad u arhivima, može se doživjeti i kao »preporoditeljska«, kao svojevrstan poticaj i najava »obnove« ili čak znanstvenoga i književnog preporoda među hrvatskim svećenicima, napose onima iz naše (nad)biskupije, na čelu s prvim đakovačkim nadbiskupom, o čemu svjedoče i njegova grandiozna sabrana djela. A »kamen zaglavni« ovih djela upravo je taj mukotrpan, borhesovski, bibliotekarski i bibliografski rad, silno znanje koje je tim radom prikupljeno, kao i nadbiskupova svijest o tome kako se mora biti dostojan, ne samo svoga poziva i poslanja, već i bogate baštine koju su nam ostavili prethodnici, te na temelju te baštine ostaviti i svoj trag i

pije), ustanovio sam da su naši svećenici napisali i izdali mnogo knjiga, brošura i članaka. Skupljao sam podatke o tim radovima u poznatim bibliotekama u Zagrebu, Beogradu, Novom Sadu i Osijeku, prije 25 godina ciklostilski izdao knjigu Bibliografija knjiga, brošura i muzikalija svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije (1527. – 1981.). I tada sam uvidio da mnogo toga nije obuhvaćeno pa sam posao nastavio. I to će biti plod rada do naših dana. Prvo izdanje ima 1500 jedinica, a ovo novo ima 2830 jedinica (izdanja i radova). Dakle, bitna razlika! Djelo posvećujem našim vrijednim biskupima i svećenicima koji su imali smisao za knjigu, pjesmu, glazbu, i to o 200. obljetnici našega Bogoslovnog sjemeništa i Visokog teološkog učilišta, danas Katoličkog bogoslovnog fakulteta. Javnost će vidjeti da smo imali talentiranih svećenika, pjesnika, književnika, povjesničara, pravnika, teologa, filozofa...«

³ Adalbert REBIĆ, *Marin Srakić, Bibliografija svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije* (Đakovo, 1982.), u: *Bogoslovska smotra*, 52 (1983.), br. 4, str. 639.

to ne bilo kako već – radom i nadom - kako nam govori natpis na njegovom nadbiskupskom grbu, ali i znanjem, bogoljubljem i čovjekoljubljem.

Prigodom primanja *Nagrade Grada Đakova* 2010. izrekao je nadbiskup nekoliko misli kojima je moguće opisati i njegov veliki pastoralni, ljudski i stvaralački prinos: »...To su ljudi koji su svojim talentima i sposobnostima donosili plodove srca i uma na dobro grada Đakova i njegovih stanovnika. Život u zajednici možemo usporediti s mozaikom sastavljenim od kamenčića, a svaki od njih ima svoje značenje i po mjestu koje zauzima i po ljepoti boje koju izražava. Tako i ovi pohvaljeni i nagrađeni daju svoj doprinos mozaiku i lepezi društvenog života, ne samo ovoga grada nego i šire...«

Zaista, mnogi su ljudi dali svoj kamenčić u mozaiku koji čini naša kultura, bilo lokalna, bilo nacionalna, ali malo ih je koji su svojim radom sačinili - potpuni mozaik - cjelovitu i uspjelu sliku, koju ćemo još bolje sagledati, baš kako se to mora činiti s promatranjem mozaika - kada se odmaknemo, kada promijenimo perspektivu! A upravo je ta nova perspektiva ovaj niz knjiga sabranih djela dr. Marina Srakića, jednog od najvećih đakovačkih biskupa i prvog đakovačkog nadbiskupa te najplodnijeg đakovačkog pisca uopće!

Dostojan nasljednik biskupa Strossmayera

Bogatstvo hrvatskoga jezika omogućava nam da na dvojak način tumačimo naslov X. knjige sabranih djela đakovačkoga nadbiskupa mons. dr. Marina Srakića *Govori u zgodno i nezgodno vrijeme! Prigodne propovijedi i (raz)govori o poslanju Crkve u današnjem društvu*. Tako prva riječ iz naslova može označavati imenicu u množini – »govori«, u smislu tekstova koji imaju poseban oblik, način izlaganja i izgovaranja prilagođen prigodi, ili je pak riječ o imperativnom glagolskom načinu – govori! - koji možemo shvatiti i kao svojevrsni imperativ što ga autor postavlja sam sebi: govori i u zgodno i u nezgodno vrijeme: kao čovjek, svećenik, biskup i nadbiskup odgovaran si najprije pred Bogom, a onda i pred ljudima, jer si odabrao takvo zahtjevno poslanje! »Takav je tvoj zanat«, ustvrdio bi pjesnik Slavko Mihalić⁴ »ništa ne smiješ prešutjeti«!

A kada prelistamo više od osam stotina stranica ove knjige, ostajemo zapanjeni vulkanskom spisateljskom energijom đakovačkog nadbiskupa, ali

⁴ U pjesmi *Majstore, ugasi svijeću*, koja govori o odgovornosti umjetnika, pisca.

energijom lišenom skribomanije i ispraznosti: evangelizacijskom energijom koja osvaja, koja poučava, koja krijepi i nadahnjuje, koja zadivljuje. Znajući i površno koje sve dužnosti ima đakovačko-osječki nadbiskup, i koliko mu uzimaju vremena, još više ostajemo začuđeni ne samom brojnošću tekstova, već ponajprije njihovom jasnoćom, dubinom i trajnom vrijednošću. Iako je do sada na mnogo načina nadbiskup Marin trajno upisan u povijest našega grada, (nad)biskupije i Hrvatske, niz knjiga sabranih djela prvog đakovačko-osječkog nadbiskupa baca novo svjetlo na njegov ukupan rad: riječ je o jednom od najvećih izdavačkih pothvata na našem području, a dr. Marin Srakić zlatnim slovima se upisuje kao jedan od najplodnijih autora – zapravo najplodniji autor - ne samo u Đakovu već i puno šire.

Posljednji đakovački ili bosanski i srijemski biskup i prvi đakovačko-osječki nadbiskup i metropolit Slavonske crkvene pokrajine dr. Marin Srakić rođen je 6. srpnja 1937. u Ivanovcima kraj Valpova. Završio je Visoku bogoslovnu školu u Đakovu, magistrirao teologiju u Zagrebu, a doktorirao na Lateranenseu u Rimu. Za svećenika je zaređen 1960., za pomoćnog biskupa đakovačkog i srijemskog imenovan je 1990. Između te dvije godine smještena je sjajna karijera župnika, profesora moralne teologije i rektora na Visokoj bogoslovnoj školi u Đakovu, rektora Bogoslovnog sjemeništa i kanonika. Za đakovačkog biskupa imenovan je 1997. Deset godina kasnije, 2007., izabran je za predsjednika Hrvatske biskupske konferencije, kao prvi biskup na toj funkciji koji nije iz Zagreba. Već iduće godine, 2008., od strane Svetoga Oca imenovan je za prvog đakovačko-osječkog nadbiskupa i metropolita također novoosnovane Slavonske crkvene pokrajine, čime je nakon osam stoljeća okrenuta nova stranica crkvene povijesti na našem području.

Osim na pastoralnom planu, đakovački nadbiskup je iznimno svestrana ličnost: objavio je stotinjak radova s područja teologije, međunarodne etike, povijesti Đakovačke i Srijemske biskupije i sl., sudjelovao na brojnim znanstvenim i stručnim skupovima, napisao niz pogovora i predgovora za različite knjige, izdao niz knjiga i malih monografija, objavljuje u brojnim časopisima i novinama.

Kada u Google upišete njegovo ime i prezime, pojavi se čak 114.000 dokumenata.⁵ U digitalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice zabilježeno je 58 knjiga ili radova đakovačko-osječkog nadbiskupa, a uskoro će objavljivanjem sabranih djela ta brojka biti znatno povećana. Da nije drugo

⁵ Na dan 2. prosinca 2011.; broj se povećava svakim danom.

uradio već doveo, zajedno sa suradnicima, u Biskupiju i Đakovo Svetoga Oca, jednog od najvećih papa uopće – Ivana Pavla II. – već bi ostao upisan zlatnim slovima u povijest naše Nadbiskupije i našega Grada. Ono veličanstveno misno slavlje pred 220.000 vjernika, pa veličanstvena scena ispred đakovačke katedrale – Papa koji nas pozdravlja sa slavonskim šeširod na glavi – i danas uzdiže i krijepi naša srca.

A ti veličanstveni trenutci, ovjekovječeni u kapitalnoj knjizi *Ivan Pavao II. u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji*, samo su dio velikih djela što ih je za svoju Biskupiju i za svoj narod učinio ovaj veliki, a opet skromni, pristupačni i jednostavni nadbiskup, čovjek, naš - kako je sâm rekao - »brat i otac« u isto vrijeme, mons. dr. Marin Srakić. Nije uzalud 2006. godine tajnik za odnose s državama pri Državnom tajništvu Svete Stolice, nadbiskup Giovanni Lajolo, za svog posjeta Đakovu, sipao komplimente na račun Biskupije i đakovačkog biskupa. Nazvao ga je »dostojnim nasljednikom biskupa Strossmayera«.

S biskupom Strossmayerom, osim množine postignuća, povezuje ga i činjenica da su njih dvojica uvodili Biskupiju u novo stoljeće: biskup Strossmayer u XX. st., a biskup Marin u XXI. st., odnosno u treće tisućljeće kršćanstva. Doduše, suvremena povijesna znanost na razmeđe stoljeća gleda danas na drugi način, prije događajno nego kalendarski: uglavnom se svi slažu da je Strossmayerovo XIX. st. bilo »dugo« i trajalo do 1914., kada počinje I. svjetski rat, dok je bremenito XX. stoljeće »kratkotko« - traje do 1989., odnosno do pada Berlinskoga zida. Marin Srakić postaje tako cijelim svojim mandatom istinski biskup XXI. stoljeća, što pokazuje na više načina: u radu i ophođenju stvorio je prepoznatljiv stil, napose prihvaćanjem i obilatim korištenjem novih tehnologija u svom radu. Posebice se to ogleda u njegovu prinosu »novoj evangelizaciji« koju je s toliko žara provodio Ivan Pavao II., a ništa manje gorljivo i nadbiskup Marin.

Čovjek knjige, ali i obnove Biskupije

Čini mi se da je upravo spremnost nadbiskupa Marina da se koristi svim blagodatima novih tehnologija pomogla da Đakovačko-osječka nadbiskupija prednjači u mnogo čemu, među ostalim, u odašiljanju obavijesti o radu svojih institucija i suvremenoj komunikaciji s vjernicima, posebno mladima, ali je pripomogla đakovačkom nadbiskupu da uspije napisati toliko tekstova! Naime, svi koji s njime surađuju znaju kako se sjajno služi računalom i u pisanju i u komunikaciji. To ne znači da tradicionalne vrijednosti nemaju u njemu svoga promicatelja i zagovornika – sam ističe prigodom po-

kretanja biskupijske web-stranice kako u evangelizaciji ništa ne može zamijeniti propovijed, ali ne bježi od suvremenih sredstava i pokazuje kako se valjaju koristiti u pozitivne svrhe, čak i kada ste - izvorno - čovjek knjige, pisane riječi otiskane na papiru!

Nadbiskup Marin Srakić autor je i dva izdanja prevrijedne *Bibliografije radova svećenika Đakovačke ili Bosanske biskupije*, a njegov skromno uređen stan prepun je knjiga i rukopisa kojima se znalački služi. Njegov hobi, zna skromno kazati, jest bibliografija, kao da nije o riječ o silno dragocjenom, a druge strane, silno mukotrpnom poslu.

I na institucionalnom planu nadbiskup Marin pokazuje kako je i čovjek od knjige: uspješno je dovršio Središnju biskupijsku knjižnicu i arhiv, najveću i najznačajniju novu kulturna ustanovu u Đakovu od vremena Strossmayera. Središnja biskupijska knjižnica osnovana je 15. travnja 1996. dekretom tadašnjeg biskupa mons. Ćirila Kosa. Dovršena je devet godina od utemeljenja (radovi su, s prekidima, trajali nešto manje od 8 godina), 10. svibnja 2005., kada je zgradu i prostore unutar nje, blagoslovio (tada) đakovački i srijemski biskup Marin Srakić. Nadbiskup Marin je najzaslužniji za uzdignuće Teologije u Đakovu na rang Katoličkog bogoslovnog fakulteta. U godini kada je svečano obilježena 200. obljetnica osnutka đakovačke Bogoslovije, dakle visokog školstva u Đakovu, dogodio se ovaj značajan uspjeh, kojim Đakovo i nadalje ostaje na karti hrvatskih sveučilišnih gradova, ali s još većim značenjem. Biskup Marin postavio je i nova, gotovo cijelo stoljeće nedostajuća zvona na đakovačku katedralu, tako da konačno zvone onako kako je zamišljeno prigodom njene gradnje, odnosno nakon 124 godine praktično je dovršio đakovačku katedralu.

Nadbiskup dr. Marin Srakić često sudjeluje u gradskim manifestacijama i skupovima, a veliku potporu daje Đakovačkim vezovima, kao i očuvanju naše bogate kulturne baštine. Pomaci su se, za biskupovanja dr. Marina Srakića, dogodili na svim poljima djelovanja u Nadbiskupiji, a posebice se pozornost poklanja obrazovanju, kulturi i umjetnosti, za što nadbiskup Marin ima i te kako sluha. Velike su njegove zasluge kod uvođenja vjeronauka kao nastavnog predmeta u hrvatske škole, ali i održanja ovog predmeta u školama, koji i danas mnogima nije po volji. U vrijeme biskupa Marina sagrađeno je i obnovljeno na desetke crkvenih objekata, obnovljen je Biskupski dvor, Sjemenište, fakultetska zgrada, uređen je izložbeni prostor u potkrovlju Spo-

men-muzeja biskupa Strossmayera, sagrađen studentski dom... No, valja se vratiti temi ovoga teksta - 10. knjizi sabranih djela mons. dr. Marina Srakića.

Govori za sva vremena

Knjiga *Govori u zgodno i nezgodno vrijeme!* podijeljena je na dva dijela: *Biti kvasac evanđeoskih vrednota u društvu* i *Zbor Crkve svete Kristove ko svjetlo za sve narode dok bude zemlje, vjekova Evanđelje navješćuje*. Knjiga sadrži oko 800 stranica autorskog teksta različitih žanrova: prvi dio su (*na govori te prigodne propovijedi o poslanju Crkve u današnjem društvu*, dok drugi dio knjige donosi novinske razgovore nadbiskupa Marina te prikaze s njegovih tiskovnih konferencija, održanih uoči Božića ili Uskrsa. Prvi je dio podijeljen tematski na tri, a drugi dio na dva dijela.

U pokušaju određivanja dosega ove knjige nameću se neminovne usporedbe s biskupom Strossmayerom, najslavnijim đakovačkim biskupom, ali i biskupom koji je do nadbiskupa Marina Srakića objavio najveći broj različitih tekstova i surađivao u najvećem broju novina i časopisa.⁶ Već letimičan uvid u ovu knjigu otkriva da ni nadbiskup Marin ne zaostaje po suradnji s hrvatskim i stranim tiskovinama: osim u nadbiskupijskom *Vjesniku*, sabrani tekstovi su objavljivani u *Glasi Koncila*, *Glasi Slavonije*, *Vjesniku*, *Otočkom listu*, *Đakovačkim novinama*, *Đakovačkom glasniku*, *Večernjem listu*, *OKNU*, *Glasniku mira*, *La Croixu*, *Jutarnjem listu*, *Veritasu*, *Vukovarskim novinama*, *Župnom listu Močile*, *Svjetlu riječi*, *Slavonskom domu*, *Ladonji*, *Fokusu*, *Hrvatskoj riječi*, *Obzoru*, *Gospinom otoku*, *Hrvatskoj vjernosti*, *Kani*, *Živoj zajednici*, *Novom listu*, *Globusu*...

Napominjem kako je riječ samo o tekstovima iz ove knjige, a ako bismo analizirali sve sveske sabranih djela, došli bismo do zaključka da je đakovački nadbiskup Marin Srakić objavljivao u više novina i časopisa nego biskup Strossmayer! Tu valja dodati i medije koji nisu postojali u Strossmayero-

⁶ O množini novina i časopisa u kojima je Strossmayer objavljivao svoje radove svjedoči Vladimir Koščak u radu: Strossmayerova ostavština u JAZU, str. 348.-349. Osim biskupijskog Glasnika, Pozora (Obzora) i Zagrebačkog katoličkog lista koji su najrevnije objavljivali Strossmayerove tekstove, govore, pisma, poslanice i slično, navodi i ove tiskovine, uz ogradu da popis nije vjerojatno konačan: »Škola, Hrvatski učitelj, Narodne novine, Dan, Narodna obrana, Glas Hercegovaca, Slovenec, Agramer Tagblatt, Edinost, Savremenik, Jugoslavenska pošta, Hrvatski pokret, Novosti, Il dritto Croato, Nova revija, Nastavni vjesnik, Glasnik društva za umjetnost i umjetni obrt, Obrana, Smotra, Jedinstvo, Riječ, Narodna omladina, Slovan, Vjesnik župe Virovitičke, Jugoslavenska njiva, Novo doba, Hrvatska domovina, Primorac, Slovenski narod, Vjesnik za prosvjetu i upravu, Soča, Branik, Narodni list, Crvena Hrvatska, Slavonische Presse, Slobodna tribuna, Naša sloga, Pravda, Slovenka, Hrvatska straža, Hrvatski narodni glas.

vo vrijeme: radio, televiziju i internet, a dio uvrštenih tekstova i razgovora objavljen je upravo na tim elektroničkim medijima. Ipak, kao najvažniji medij komunikacije nadbiskupa Marina s javnošću, nameće se biskupijski *Vjesnik*, baš kao što je to Strossmayer činio u istom časopisu, koji je pokrenuo i koji se u njegovo doba zvao *Glasnik*. Množinom se ističu i tekstovi koje je objavljivao u *Glasi Koncila*, koji bi bio pandan nekadašnjem *Zagrebačkom katoličkom listu*, u kojem je Strossmayer također obilatno surađivao. Od »svjetovnih« novina, najviše tekstova je objavljeno u *Glasi Slavonije*, a popis pokazuje da nadbiskup Marin ne pravi razliku među »malim« i »velikim« medijima, visoko ili niskonakladnim novinama: s istim žarom i marom, s istim poštovanjem, on pristupa i neuglednom župnom listu koji se tiska u nekoliko stotina primjeraka, kao i nekom nacionalnom dnevniku čiji se čitatelji broje u stotinama tisuća.

Prvi dio knjige, nazvan *Biti kvasac evanđeoskih vrednota u društvu*, otvara tekst *Domovina – prigodna propovijed o domoljublju i kršćanskoj zauzetosti za opće dobro u prigodi obilježavanja Dana državnosti*, jedan od najvažnijih tekstova ove knjige. Tekst koji na dubok način govori o početku hrvatskog XXI. stoljeća, a koji pokazuje kako su pomoćnom biskupu, danas nadbiskupu Marinu, baš kao i Strossmayeru u njegovu djelovanju, *temeljni ideali... (...) Katolička Crkva i hrvatski narod*.⁷ Rekli bismo, parafrazirajući gesla ova dva velikana: Sve za vjeru i domovinu – nadom i radom!

U ovoj se knjizi đakovačko-osječki nadbiskup pokazuje prvenstveno kao čovjek svjestan i dostojan svoje službe, ali i duboko svjestan kojem narodu pripada i koliku je odgovornost kao njegov duhovni pastir preuzeo na svoja pleća: »Svaki narod, pa i mi Hrvati, stvarajući svoju kulturu, različitu od drugih naroda, promiče određenu vrednotu ili niz vrednota, i to spontano, neusiljeno, jer je ona srasla s njegovim bićem. Radi toga naš narod ima određenu ulogu, poziv i posebno poslanje u povijesti«, ustvrđuje nadbiskup na početku knjige koja je uz sve svoje vrline i autentičan i dragocjen povijesni dokument: od predratnih, preko ratnih i poratnih dana, do vremena kada Hrvatska treba postati članicom EU.

Kada pročitamo sve ove tekstove, još se ciničnijom i zločestijom čini sintagma o »šutnji Katoličke Crkve« glede bitnih pitanja hrvatskoga društva. Đakovački nadbiskup i predsjednik Hrvatske biskupske konferencije

⁷ Marin Srakić, *Biskup Josip Juraj Strossmayer*, u: *Josip Juraj Strossmayer: Stolna crkva u Đakovu*, Đakovo, 2010., str. 7.

i te kako izravno progovara ne samo o hrvatskim stradanjima i mukama, već i o hrvatskim sramotama, »grijesima i propustima«, ne libeći se kritički glas usmjeriti i na pojave unutar same Crkve: »ne prešućuje i ne sakriva«, ali svakom problemu pristupa iznad i izvan dnevno-političkih »prvooloptaških« promišljanja, gdje se bez sućuti, raščlambe, mudrosti i povjerenja u Božju providnost raspravlja o problemima, osuđuje ili nekritički hvali ljude i pojave u društvu – od *Hosana!* do *Raspni ga!* – pada u apatiju ili euforiju časovito, u kojoj toliki drže kamen, a srca su im otvrdla od grijeha, i samo gledaju u kojem smjeru će ga zavatlati i čiju će glavu razbiti.

Biskup Marin ne spada u zastrašene ljude, hrabrost očekuje i od svog stada, a to prekrasno ilustrira u razgovoru za Đakovački glasnik iz 1999. : »Budućnosti se ne bi trebali bojati, ali bi se trebali bojati sami sebe. U čovjeku je najveća opasnost, a ne izvan njega. Sam nam je Krist poručio: »Ne boj se, malo stado.« U duhu nade, biskupi su uputili spomenutu poruku: »Crkvo Europe, ne boj se! Živi svoje odgovornosti! Doći će vrijeme – i već mu se naziru znakovi – u kojem će dobro pobijediti zlo... Crkvo Europe, ne boj se! Bog nade neće te napustiti. Vjeruj u njegovu ljubav koja spašava. Pouzdaj se u njegovo milosrđe koje prašta, obnavlja i oživljuje.«

Ogledni primjer uzornog hrvatskog jezika

Budući da je razvidno kako su tekstovi u prvom dijelu knjige uglavnom izvorno govoreni u raznim prigodama i pred najrazličitijom publikom, oni se moraju promatrati i kao retoričke književne vrste, kao govori koji, prema Aristotelu, »pretpostavljaju osobu koja govori, predmet o kojem se govori i sredstvo kojim se o njemu govori (tj. jezik) te osobu/osobe kojoj / kojima se govori«, dok strukturu retoričkog iskaza čine *invencija* (iznalaženje teme), *dispozicija* (raspoređivanje), *elokucija* (oblikovanje, sastavljanje) i *akcija* (izvedba). U naše vrijeme, tvrde suvremeni retoričari, u prvi plan najčešće dolazi jezik, a s »obzirom na ulogu jezika, nije nimalo neobično što većina retoričara u tom stoljeću privilegira *logos* (osobito npr. retoričar Perelman, koji definira retoriku kao proučavanje diskurzivnih tehnika zahvaljujući kojima se umovi priklanjaju podastrtim tezama)⁸...«

A svaki kršćanin zna – u početku bijaše Riječ (*Logos*), a retorički je govor najstariji i još uvijek optimalan medij komuniciranja, u užem smislu

⁸ Michel MEYER, Benoît TIMMERMANS, Manuel Maria CARILHO, *Povijest retorike od Grka do naših dana*, Zagreb, 2008.

- javnog komuniciranja, pa ga to čini posebno zanimljivim, čak obveznim predmetom istraživanja. Retorika je jedna od najstarijih teorija govora te je, uz filozofiju, najrazrađeniji obrazovni sustav u europskoj kulturnoj povijesti, a ovom knjigom nadbiskup Marin pokazuje se kao njen istinski znalac, što je posebno vidljivo kada te govore vidimo otiskane na papiru. Njegov govor je odlično argumentiran, zaključci toliko logični da je rijedak slučaj da đakovačkog nadbiskupa osporavaju, čak i kada su u pitanju oni koji se načelno ne slažu ni s jednim stavom Katoličke Crkve. Stil koji odabire uvijek je primjeren temi i publici, ali i prepoznatljiv, njegov, specifičan: nadbiskupski uzvišen - dakako, ali paradoksalno, u isto vrijeme i jednostavan i razumljiv, pristupačan tzv. običnom slušatelju, ali opet stil nadprosječno obrazovanog i upućenog autora, s digresijama iz Evandjelja, hrvatske povijesti, umjetnosti, književnosti, narodne baštine, kao i aktualnog političkog i društvenog trenutka.

Nadbiskup nije zatvoren u »bjelokosnu kulu« Biskupskoga doma ili hermetičnost učenog teološkog govora, već i te kako osluškuje potrebe sredine u kojoj živi pa se često osvrće i na političku, gospodarsku i socijalnu situaciju u hrvatskom društvu, baš kao što je to činio u svoje vrijeme i biskup Strossmayer, s čijim je tekstovima moguće usporediti one nadbiskupa Marina. I lako je ustvrditi da su se Strossmayerovi u prvom redu obraćali uskom, visokoobrazovanom sloju svoga vremena, da su puno duži i neprohodniji: pojedine njegove pastirske poslanice bile su napisane na stotinjak kartica teksta.

Nadbiskup Marin obraća se puno širem krugu slušatelja i čitatelja! Odabire kraće forme, jasniji je i jezgrovitiji, svjestan da živimo u nestrpljivom i površnom vremenu, pa valja tom užurbanom vjerniku ili (ne)vjerniku pristupiti na što primjereniji način, ne gubeći pri tome niti u jednom trenutku puno dostojanstvo svoga poslanja. Strossmayerov stil također mnogo duguje učenoj latinštini ili sintaksi njemačkog jezika, dok je stil Marina Srakića ogledni primjer uzornog hrvatskog jezika u govoru i pismu. Sa Strossmayerom ga povezuje i sklonost kulturnim i užeumjetničkim digresijama, ali, dok kod prvoga prevladava interes za slikarstvo, skulpturu i glazbu, nadbiskupa Marina zatičemo kako se najradije bavi glazbom i hrvatskom folklornom baštinom, gdje Đakovački vezovi imaju posebno istaknuto mjesto.

Budući da su tekstovi nastajali između 1990. i 2013., snažno je zastupljena tema rata, što ne čudi s obzirom da je kao pomoćni biskup, biskup i potom nadbiskup stolovao u Biskupiji koja je pretrpjela najveća ratna ra-

zaranja i ljudske žrtve. Povijest će, vjerujem, vrlo pozitivno ocijeniti ulogu đakovačkih svećenika, napose biskupa Ćirila Kosa i nadbiskupa Marina u ovim prijelomnim vremenima, kako za rata, tako i u poraću: njihov prinos duhovnoj i materijalnoj obnovi Hrvatske.

Iz današnje perspektive, znakovita je činjenica (providnost?) da je nadbiskup Marin doktorirao 1972. s tezom »o etičkom pristupu pitanja rata i mira«, na Institutu za moralnu teologiju Papinskog lateranskog sveučilišta u Rimu. Svoje stečeno znanje morao je, sada znamo - s uspjehom - okušati i u stvarnosti.

U svojim tekstovima nadbiskup Marin se dotiče i drugih ratova, posebice onoga tragičnog 2. svjetskog rata i strašne tragedije hrvatskog naroda, na čelu sa svojim pastirima, svećenicima, kojih je više od šest stotina mučenički stradalo u to vrijeme, ali ima snage i nedvosmisleno se odrediti prema tragediji Jasenovca, »hrvatskoj ljagi«, kako je o njemu govorio još za rata blaženi Stepinac. Njegov tekst o Jasenovcu, otiskan u ovoj knjizi, služi na čast ne samo nadbiskupu Marinu, već i cijeloj Crkvi u Hrvata, kojoj je kao predsjednik HBK na čelu!

Suradnja i otvorenost prema medijima

Najveći dio ove knjige obuhvaćaju novinski razgovori, razgovori za elektroničke medije te zapisi s tiskovnih konferencija na kojima je đakovački nadbiskup odgovarao na pitanja novinara. Vjerujem da je teško pronaći ne samo biskupa, već općenito čovjeka iz Crkve, koji je toliko komunicirao s novinarima, odnosno s kojim novinari toliko rado komuniciraju!

Zašto? Zato jer znaju kako je nadbiskup uvijek spreman odgovoriti na sva pitanja, kako je uvijek izravan i jasan, zanimljiv, kako ne bježi ni od najprovokativnijih i naizgled »nezgodnih« pitanja. Kako će prostor koji ste u novinama rezervirali za njega, sigurno kvalitetno popuniti! Osim toga, spomenuo sam njegovu elektroničku pismenost, tako da nadbiskup uglavnom odgovara preko elektroničke pošte pa novinar dobije cjelovit i dovršen razgovor na kojem, nakon što je postavio pitanja, i nema što raditi, osim eventualno staviti naslov i podnaslove. Riječ je, za novinara, o puno lakšem obliku komunikacije nego kada sugovornik odgovara »u mikrofon« pa potom novinar mora »skidati« rečenice s tonskog zapisa. Kako takav govor često obiluje ponavljanjima, nedorečenostima, pa i nedovršenim mislima, novinar je često suautor odgovora koje ponekad mora sam oblikovati. Takav razgovor

potom ide na autorizaciju pa ponekad najzanimljiviji ili »najškakljiviji« dijelovi budu izbačeni, rečenice promijenjene, i sl.

Osobno sam imao tu čast razgovarati za Đakovački glasnik i za Đakovačke novine tri puta s biskupom Ćirilom Kosom i trinaest puta s nadbiskupom Marinom. S biskupom je Ćirilom cijeli proces razgovora bio složeniji nego s nadbiskupom Marinom: najprije bih poslao pitanja, pa došao u dvor snimiti razgovor, potom sam razgovor skidao s vrpce (iznimno mukotrpan posao, u kojem htio – ne htio postaješ i suautor odgovora) i slao ga biskupu na autorizaciju, a potom čekao ispravke i unosio ih u tekst. Cijeli proces, poglavito zbog biskupovih obaveza, znao se dobro otegnuti, dok je s biskupom Marinom sve od početka bilo puno jednostavnije. Najteži dio posla bilo je sastavljanje pitanja koja bi bila dostojna dužnosti, ugleda i velikog nadbiskupova znanja, a onda bi kroz nekoliko dana stigla obavijest da su odgovori gotovi: cjeloviti, iscrpni, zanimljivi, izuzetno pismeni: nadbiskup Marin ima sjajan osjećaj za hrvatski jezik, poznaje gramatiku i pravopis, od kojega odstupa jedino kod pisanja nekih crkvenih i teoloških pojmova, što je pravopisni dogovor koji se poštuje u svim crkvenim izdanjima na području Nadbiskupije.

Prigodom razgovora s nadbiskupom Marinom uvijek sam se vodio rješenjima koja mi je ponudila iznimna knjiga *Prijeći prag nade*,⁹ u kojoj se autor pitanja Svetom Ocu Ivanu Pavlu II., Vittorio Messori, pita »je li prikladno da Papa daje intervju... (...) Nije li tako postojala opasnost da (unatoč njegovoj velikodušnoj namjeri, to je ipak značilo uključivanje u neumoljivi mehanizam sustava medija) izmiješa svoj glas s kaotičnom bukom jednog svijeta koji sve banalizira i od svega stvara spektakl, koji o svemu prikuplja proturječna mišljenja i naklapanja?«¹⁰

Treba li, dakle, đakovački biskup, odnosno nadbiskup, odnosno predsjednik Hrvatske biskupske konferencije, biti toliko spreman odgovarati na pitanja novinara, čak i kad ponekad vidi da su ta pitanja površna ili čak zlonamjerna? Odgovor se ponovno krije u knjizi *Prijeći prag nade*, a riječi kojima Messori opisuje Ivana Pavla II. mogu se primijeniti i na ovu knjigu i na nadbiskupa Marina: »Ovaj je Papa nestrpljiv u svom apostolskom nemiru... to je pastir kojemu se uobičajeni putovi čine nedovoljnima: koji se služi svim sredstvima da bi ljudima objavio Radosnu vijest, koji – evanđeoski – želi vi-

⁹ IVAN PAVAO II., *Prijeći prag nade*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1994.

¹⁰ *Isto*, str. 8.

kati s krovova da ima Nade, da je osnovana, da se nudi svakome tko je želi prihvatiti. Jednom riječju, i razgovor s novinarom vrijedi samo u smislu Pavla iz Prve poslanice Korinćanima: »Sa slabićima sam bio slabić, da pridobijem slabiće. Svima njima sam postao sve da tako neke spasim. A sve to činim radi Radosne vijesti, da bih s njima bio dionikom njezinih obećanja« (9,22s).¹¹

Dakle, jasno je zašto nadbiskup Marin ulaže toliki trud u ovu zahtjevnu i »škakljivu« formu (poglavito kada odgovaraš izravno u mikrofon elektroničkih medija, bez mogućnosti ispravka, odnosno autorizacije): novo vrijeme traži nove oblike evangelizacije i on se, srećom, nije na njih oglušio! Govori i trudi se da njegovi govori, u zgodno i nezgodno vrijeme, dopru do svakoga tko ih želi čuti. Najvažnije je da ima što reći i da zna kako to reći! On je doista nadbiskup kojim se moramo ponositi, ali ne tražiti od njega da bude Antun, Ćiril, ili Josip Juraj, iako su oni i njihovo djelo i u njemu, jer i te kako poštuje i poznaje svoje prethodnike, njihova postignuća, na kojima gradi svoje grandiozno djelo, u okviru kojega je ovaj niz knjiga pravi biser!

Valja pohvaliti i uredničku i suradničku ekipu ovog projekta, posebice glavnog urednika dr. Vladimira Dugalića, među ostalim, devetnaestog urednika nadbiskupijskog Vjesnika. Zналаčki se primio teškoga posla sabiranja vrijedne građe koja je svojim obimom zapravo zapanjila i same pokretače ovoga izdavačkog pothvata! Kada se prisjetimo kako je za pedesetu obljetnicu biskupovanja Josipa Jurja Strossmayera priređena knjiga Milka Cepelića i Matije Pavića *Josip Juraj Strossmayer biskup bosansko-djakovački i sriemski god. 1850 – 1900.*, koju često nazivamo »monumentalnom«, »grandioznom«, »nezaobilaznom«, itd., često zaboravljamo kako je objavljena čak četiri godine nakon što je planirano (u Zagrebu 1904.), a obuhvaćala je otprilike tiskanih stranica i priloga kao knjiga koju držite u ruci, deseta u nizu knjiga koje izlaze prigodom jubileja nadbiskupa Marina.

Ono je bio istinski izdavački pothvat, a ovo je izdavački pothvat nad pothvatima! I kao što je sadržajno Cepelić/Pavić monografija o biskupu Strossmayeru bila i ostala knjiga »za sva vremena«, tako su i (na)govori, (pred) govori, raz(govori)... sabrani u ovoj knjizi – GOVORI ZA SVA VREMENA!

U Đakovu, 18. lipnja 2013., o petoj obljetnici uspostave Đakovačko-osječke nadbiskupije i Slavonske crkvene pokrajine.

Mirko Ćurić, prof.

¹¹ *Isto*, str 15.